

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 1

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 1. – 772 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

Ругало Богдан Андрійович

ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ
МІЖНАРОДНИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ 288

Taylor Alla

SOME THOUGHTS REGARDING WOMEN'S RIGHTS ADVOCACY IN ISLAMIC STATES 291

Фасій Анастасія Володимирівна

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСІБ З ПСИХІЧНИМИ
РОЗЛАДАМИ 293

Чернявський Марк Віталійович

АДАПТАЦІЯ МИРОТВОРЧИХ ОПЕРАЦІЙ ООН ДО СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ГІБРИДНІ
ЗАГРОЗИ, ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА КІБЕРБЕЗПЕКА 297

Чорний Інеса

ІННОВАЦІЙНІ ЮРИДИЧНІ ПІДХОДИ ДО НОВИХ ВИКЛИКІВ У ПОЛЯРНИХ МОРСЬКИХ
ЗОНАХ: ЗМІЦНЕННЯ МІЖНАРОДНОГО УПРАВЛІННЯ В АРКТИЦІ ТА АНТАРКТИЦІ 300

СЕКЦІЯ 6. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ МОРСЬКОЇ ТА МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Кормич Борис Анатолійович

ЕКОЛОГІЧНА СТРАТЕГІЯ ДЛЯ МОРСЬКИХ ПОРТІВ УКРАЇНИ: ПРАВОВИЙ БАЗИС І
ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗУСИЛЛЯ 304

Аверочкіна Тетяна Володимирівна

ЩОДО ПРОТИДІЇ ЗАБРУДНЕННЮ ПОВІТРЯ ВІД МОРСЬКОЇ ТА ПОРТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ .. 307

Федотов Олексій Павлович, Назарко Артем Аркадійович

АВТОРИЗАЦІЯ НА ПРОВАДЖЕННЯ МИТНОЇ БРОКЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРАВОВИЙ
АСПЕКТ 311

Батанова Людмила Олександрівна

ЗНАЧЕННЯ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ПРИ ВИРІШЕННІ МИТНИХ СПОРІВ 315

Коваль Наталія Олексіївна

ОНОВЛЕНА НАЦІОНАЛЬНА ТРАНСПОРТНА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ ТА РОЗВИТОК
ВНУТРІШНЬОГО ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ 318

Малеева Ганна Леонідівна

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИТЯГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВИННИХ
ОСІБ ЗА ЗАБРУДНЕННЯ МОРЯ 321

Сергєєв Юрій Володимирович

МОРСЬКА БЕЗПЕКА ТА ОХОРОНА ПІДВОДНИХ КАБЕЛІВ: ПЛАН ДІЙ ЄС 324

Барановська Валентина Федорівна

РЕФОРМУВАННЯ ПІДХОДІВ ДО ЕКОЛОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ 329

Гайдаржи Роман Андрійович

ДЕЯКІ НОВІ ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ В ЧАСТИНІ ЕКСПЛУАТАЦІЇ МИТНОГО СКЛАДУ,
СКЛАДУ ТИМЧАСОВОГО ЗБЕРІГАННЯ 332

СЕКЦІЯ 7. ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СУДОУСТРОЮ, ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРАТУРИ, ІНШИХ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ, АДВОКАТУРИ

Бакайнова Нана Мезенівна

СТАНДАРТИ ДИСЦИПЛІНАРНОГО ПРОВАДЖЕННЯ СТОСОВНО АДВОКАТА 337

Косюта Михайло Васильович

СПЕЦІАЛІЗОВАНА ЕКОЛОГІЧНА ПРОКУРАТУРА 342

Костенко Сергій Костянтинович

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРОКУРОРІВ: НАЦІОНАЛЬНА ПРАКТИКА ТА
ПРОБЛЕМИ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ 345

Свида Олексій Георгійович

ДОБІР КАНДИДАТІВ НА СУДДІВСЬКІ ПОСАДИ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ 348

ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ МІЖНАРОДНИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

У сучасних умовах ведення війни штучний інтелект (ШІ) набуває статусу однієї з найважливіших технологій, що змінюють методи здійснення бойових операцій. Водночас розширення можливостей ШІ супроводжується серйозними питаннями щодо дотримання основоположних прав людини, зокрема права на життя, захисту персональних даних, забезпечення справедливого судового розгляду та дотримання заборони на нелюдське або принизливе поводження. Метою цього дослідження є проведення критичного аналізу впливу автономних систем озброєння та технологій ухвалення рішень на права людини. Особлива увага приділяється прецедентній практиці Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) та нормам Хартії Європейського Союзу про основоположні права.

Автономні летальні системи озброєння (LAWS – Lethal Autonomous Weapon Systems) являють собою технології, здатні самостійно виявляти, відстежувати та уражати цілі без безпосереднього втручання оператора в момент прийняття рішення [1]. Такі системи застосовують алгоритми штучного інтелекту для аналізу обстановки у реальному часі та визначення найбільш оптимальних дій на основі попередньо закладених сценаріїв. Окрім LAWS, до категорії військових ШІ-систем входять рішення, що виконують допоміжну функцію у процесі прийняття стратегічних рішень командним складом, надаючи швидкий та комплексний аналіз оперативної інформації [2].

Застосування автономних систем озброєння спричиняє дискусію щодо відповідальності за можливі порушення прав людини, зокрема в контексті права на життя. Висока швидкість прийняття рішень такими системами часто унеможливорює негайне людське втручання, що суперечить основоположному принципу гуманності. Зокрема, подібні технології можуть здійснювати дії, які несумісні з міжнародною заборобою на нелюдське та принизливе поводження, особливо щодо цивільного населення або осіб, які не беруть безпосередньої участі у бойових діях [3]. У зв'язку з цим особливої важливості набуває збереження людського контролю над військовими рішеннями, що потребує ефективного міжнародного правового регулювання.

Окремим питанням є визначення відповідальної сторони у разі порушень норм міжнародного гуманітарного права автономними системами озброєння. Якщо такі технології спричиняють шкоду мирному населенню або порушують міжнародно-правові стандарти, залишається відкритим питання щодо того, на кого має покладатися відповідальність – на державу, яка розробила та впровадила цю технологію, компанію-виробника чи осіб, що контролюють її роботу [4]. У своїх рішеннях ЄСПЛ неодноразово наголошував, що держави зобов'язані

гарантувати право на життя навіть у контексті збройних конфліктів, дотримуючись принципів необхідності та пропорційності [5]. Якщо автоматизовані системи самостійно обирають та уражають цілі без урахування людських обставин, це може призвести до етично та юридично неприпустимих наслідків [8]. ЄСПЛ також закріплює заборону нелюдського та принизливого поведіння як абсолютне право, що підлягає дотриманню за будь-яких умов, включаючи збройні конфлікти [9]. Однак автономні бойові технології потенційно унеможливають реалізацію цього обов'язку, що ставить під загрозу правові гарантії захисту людської гідності.

Хартія Європейського Союзу про основоположні права встановлює фундаментальні стандарти щодо захисту прав людини в умовах технологічного розвитку. Вона зобов'язує держави-члени забезпечувати право на життя, конфіденційність та належний правовий процес навіть у разі застосування новітніх технологій у військовій сфері [10]. Зокрема, у її статтях наголошується на необхідності збереження людської гідності та абсолютної заборони нелюдського поведіння, що є критичним у контексті використання автономних систем, здатних приймати рішення щодо життя і смерті без втручання людини.

Штучний інтелект у військовому секторі також створює ризики порушення права на приватність. Розвідувальні системи, що використовують ШІ, можуть відстежувати осіб, обробляти персональні дані та здійснювати моніторинг пересування, що загрожує фундаментальному праву на захист персональних даних [6, с. 50]. Хартія ЄС забезпечує пріоритет захисту таких даних, обмежуючи їхнє збирання та використання без належного обґрунтування [7, с. 106].

Рішення ЄСПЛ та положення Хартії ЄС формують міцну юридичну основу для захисту прав людини, однак вони розроблені передусім для випадків, пов'язаних із діями людини, а не автономних систем. Відсутність належного рівня підзвітності та правового регулювання використання військових ШІ-систем створює додаткові ризики у сфері міжнародного гуманітарного права [11, с. 311]. Перспективним рішенням може стати розробка міжнародної конвенції, яка встановить чіткі юридичні рамки для використання автономного озброєння, враховуючи принцип збереження людського контролю та відповідальності за дії ШІ-систем [12]. Така конвенція має спиратися на принципи, закріплені у Хартії ЄС та практиці ЄСПЛ, що передбачають заборону нелюдського поведіння та забезпечення права на життя.

Використання ШІ у військовій сфері, особливо в автономних системах, викликає значні правові виклики у сфері дотримання прав людини. Забезпечення людського контролю є критично важливим для захисту цивільного населення, проте його реалізація на практиці є складною та недостатньо врегульованою [13]. Існуючі міжнародні ініціативи, зокрема від НАТО, ООН та ЄС, демонструють прогрес у сфері регулювання військових ШІ-технологій, проте поточні нормативні акти є фрагментарними та не завжди враховують специфіку автономних систем. Відсутність єдиної міжнародної конвенції, що регулює використання ав-

тономної зброї та військових ШІ-систем, залишає відкритими питання відповідальності та захисту прав людини [14, с. 220].

Список використаних джерел:

1. United Nations Office for Disarmament Affairs. Recommendations on the Use of Lethal Autonomous Weapons Systems (LAWS). UNODA Reports, 2023.
2. European Union Agency for Fundamental Rights. Human Rights Implications of Artificial Intelligence in Military Applications. European Union Publications, 2022.
3. European Court of Human Rights. Case Law on Right to Life and Privacy in AI Applications. Strasbourg: ECHR, 2023.
4. Charter of Fundamental Rights of the European Union. Legal Aspects of Privacy and Human Dignity in AI. European Commission Official Documents, 2022.
5. UN Convention on Certain Conventional Weapons (CCW). Annual Report on Lethal Autonomous Weapons and Human Rights. United Nations, 2023.
6. Smith L., Garcia P. Accountability and Human Control in AI-Driven Military Technologies. *International Journal of Human Rights*. 2023. Vol. 28(1). P. 45-67.
7. Brown K., Yang H. Autonomous Weapons and Human Rights: Challenges for International Law. *Journal of Armed Conflict Studies*. 2022. Vol. 17(2). P. 101-120.
8. United Nations Human Rights Council. Report on Privacy Rights in the Age of Artificial Intelligence. UNHRC Reports, 2023.
9. International Committee of the Red Cross. Ethical and Legal Issues in the Use of Autonomous Weapons. ICRC Reports, 2022.
10. Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE). AI and Human Rights in Conflict Zones. OSCE Reports, 2023.
11. Langford M., Zhou F. Legal Accountability for Autonomous Systems in Military Operations. *Human Rights Journal*. 2023. Vol. 48(4). P. 309-327.
12. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). Ethics of Artificial Intelligence: Military Applications and Human Rights. UNESCO Publications, 2022.
13. United Nations Security Council. Resolution on Autonomous Weapons and Human Rights Protection. UN Security Council Reports, 2023.
14. Schmitt M. N., Thiel B. Autonomous Systems and International Humanitarian Law: The Need for Regulation. *Military Law Review*. 2022. Vol. 52(3). P. 215-234.

Ключові слова: штучний інтелект, міжнародно-правові стандарти, рішення ЄСПЛ, Хартія Європейського Союзу, LAWS.

Keywords: artificial intelligence, international legal standards, ECHR judgments, Charter of the European Union, LAWS.